

VERENIGING
"ORDE DER VERDRAAGZAMEN"

Kon. Goedgekeurd d.d. 22 februari 1958, nr. 58

GEVESTIGD TE 'S-GRAVENHAGE

Giro no. 468874 t.n.v. de Penningm. der "ODV", DEN HAAG

Uitsl. voor verslagen en abbon. Dovenetelweg 57a 's-Gravenhage Tel. 68.45.41.
Secretariaat: Graaf Willem de Rijkelaan 15 Leidschendam Tel: 070 - 275154

W E E K B L A D

20e jaargang nr.36

=====
nadruk verboden

=====
30 april 1976

x in de kantlijn betekent de vraag

- " " " " het antwoord

Goeden avond, vrienden.

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar. Denkt zelf na over alles, wat besproken wordt. Ons onderwerp voor heden dient gesteld te worden door uzelf, hier vanuit de zaal. Wat is uw keuze?

x O N T W I K K E L I N G E N I N D E 1 9 e E E U W

- Wie zich met deze periode wil bezighouden, wordt allereerst gekonfronteerd met een reeks verschijnselen uit het einde van de voorgaande eeuw, zoals de franse revolutie en al, wat daaruit voortvloeit. Belangrijk is ook het optreden van Napoleon.

Dit alles voert tot een verbreking van het isolement tussen verschillende volkeren en staten. Men kan later trachten de oude toestand weer op te bouwen, maar geheel slagen zal men daarin niet: er is iets verloren gegaan.

Men zou kunnen stellen, dat in deze eeuw voor geheel Europa en zelfs voor het gehele westen het dorpskarakter van mens en nederzetting teloor gaat. Men krijgt meer begrip voor het feit, dat er andere landen zijn en krijgt ook meer waardering voor de denkbeelden van anderen, aanvaardt zelfs hier en daar reeds van de plaatselijke gewoonten afwijkende gebruiken.

De ontwikkeling verloopt uit de aard der zaak traag en aarzelend, terwijl het grootste deel van de verdergaande ontwikkelingen zich voornamelijk in de sociale bovenlagen afspeelt.

Toch zijn de mensen wakker geworden. Bezielt men b.v. de betekenis van Napoleon in dit alles, dan valt allereerst op, dat hij overal, waar hij optreedt, een nieuwe wijze van reageren en denken teweeg brengt.

De legers van Napoleon worden steeds meer aangevuld met burgers uit allerhande europese landen, de fransen komen in vele landen en verbreiden daar iets, wat het midden schijnt te houden tussen amour en fraternité.

Hierdoor worden steeds meer mensen wakker geschud en gaan beseffen, dat het elders geheel anders gesteld kan zijn. Dit stimuleert de nieuwsgierigheid van de mensen. Een nieuwsgierigheid, die wordt tot een mentaliteit, die ook in de wetenschap een rol speelt. Deze immers komt uit haar mystieke sfeer naar voren en slaat meer en meer een zuiver pragmatische weg in.

De mensen zoeken naar mogelijkheden, kwaliteiten en gegevens nu in de eerste plaats om dezen ook meer algemeen te laten gebruiken. De nadruk valt minder en minder op vragen als: waarom komt een bepaald kruid hier wel en daar niet voor? Eerder vraagt men zich af, hoe men nuttige gewassen beter kan kweken.

Het gaat ook niet meer om de vraag, of men b.v. een bepaald apparaat of machientje zal kunnen maken, maar vooral om de vraag, welke toepassingen men daar meer algemeen voor zal kunnen vinden.

Ook in de geneeskunde zien wij een dergelijke ontwikkeling. De vraag, wat er bij een bepaalde kwaal aan de hand kan zijn, speelt een grote rol, maar belangrijker is nog de vraag, hoe men er zo snel mogelijk iets aan kan doen.

Het is de tijd, waarin uitzonderlijke mensen optreden, zoals Pasteur, maar ook de van origine poolse madame Curie. De stoommachine komt tot ontwikkeling, de eerste explosiemotoren komen in omloop en zelfs de eerste duikboot, die praktisch bruikbaar is, wordt uitgevonden. Deze eerste werkende duikboot werd overigens aangeboden aan Napoleon en maakte een roefvaart op de Seine. Maar Napoleon wees dit af: hij geloofde niet aan het belang van de zeevaart, maar aan landlegers en de nadruk lag daarbij voor hem niet op nieuwe wapens, maar op betere kanonnen.

Van groot belang is het feit, dat de gehele maatschappij in deze eeuw met grote onzekerheden wordt gekonfronteerd. Wie de ontwikkeling van geloof en denken wil volgen, zal dit voor ogen moeten houden: Er is onzekerheid.

Deze onzekerheid speelt vooral een grote rol in de voornaamste landen van het westen, te weten Frankrijk, Duitsland en Italië. De ontwikkelingen zijn niet meer geheel te volgen, maar zeker is, dat de grenzen tussen de standen van steeds minder belang zijn voor de maatschappelijke functie van een mens. De kleine rijkjes, waaruit Duitsland was opgebouwd, verliezen meer en meer hun onafhankelijkheid, in alle landen ziet men ook de gewone burgers, de "middenstanders," meer en meer de werkelijke macht in handen krijgen.

De officieren van de legers zijn natuurlijk bij voorkeur nog van adel en gedragen zich nog steeds zeer verwaand, maar hun middelen kunnen niet onbeperkt worden aangevuld, zodat ook voor hen de macht steeds meer in handen van de bankiers komt teliggen en de werkelijke invloed van de blauwbloedigen steeds meer afneemt. Een uitzondering mag men hier mogelijk maken voor Engeland, waar weliswaar het regeren meer en meer in handen komt van koudbloedigen, maar die worden dan snel geadeld, zodat zij tot blauwbloedigen worden.

Neem Frankrijk als voorbeeld. Denk na: de franse revolutie brengt de verwerping van de godsdienst en de eredienst aan de godin van de rede. In bloedbaden verdwijnt een belangrijk deel van de heersende adel. Andere edelen vluchten naar Engeland, ofschoon een klein gedeelte ook naar Spanje vlucht en daar terecht komt bij het verzet tegen de legers van Napoleon.

De emigrés keren terug. Er komt weer een hofhouding en men tracht de oude grootheid van de Lodewijken te doen herleven. Maar dat gaat niet meer. De vaste plaats van de adel en de zelfverzekering, waarmede men aanneemt alles te kunnen doen en te mogen doen, krachtens eigen stand en belangrijkheid, valt meer en meer weg.

Ook voor het geloof is de zekerheid van de leiders minder dan eens. Want er zijn vele mensen, die god geloofend hebben en nooit is er, zoals in mooie verhalen vaak voordien verkondigd werd, een bliksemstraal ingeslagen om de ketters te bewijzen, dat zij de toorn des Heren gewekt hebben. Integendeel: ondanks alle gebeden en aanroepingen verliep elk conflict eerder andersom en schenen lot en God op de hand van de loocherende opstandelingen te zijn.

Het gewone volk is brutaler, is onrustig en blijft onrustig, komt steeds meer voor zijn vermeende rechten op. Wanneer je een belangrijk mens bent, kun je op een God, die dit alles over zijn kant laat gaan, niet al te zeer betrouwen. Dan is het aantrekkelijker te speuren naar andere geheimen, die mogelijk macht met zich brengen.

In vele standen probeert men zekerheid te vinden binnen gheheime verenigingen. Zelfs de gewone mensen doen dit. In deze tijd neemt de macht van instellingen als de maffia en andere groepen, die in omerta-⁷wijpplicht en schaduw-⁷leven, toe en spelen georganiseerde weerstandsorganisaties een idealistische bandietenrol.

Reeds in het eerste kwart van de eeuw zien wij overal in Frankrijk geheime genootschappen en loges ontstaan. Geheime politieke verenigingen ontstaan in geheel Italië en beperken de macht van de heersende kaste met list en geweld. In het zuiden van Frankrijk ontwikkelen zich vele anarchistische groepen, evenals in Spanje.

Er komen verschillende geheel nieuwe maatschappijvisies en kennelijk is men nergens meer geheel tevreden met de bestaande toestand.

In het bedrijfsleven zien wij industrialisatie en dit betekent, dat nieuwe producten aan de markt komen, maar ook dat eens zeer kostbare producten steeds goedkoper kunnen worden aangeboden.

De handel stelt zich om en gaat goederen in- en exporteren. De internationale handel wordt bedreven door aantallen mensen, die niet meer tot een bepaalde stand behoren, of bijzonder rijk zijn. De regelmaat, waarmede schepen binnenkomen en de snelheid, waarmede zij vaak zeer lange reizen volbrengen, gaat alles wat men in het verleden op dit gebied kende, ver te boven. Zelfs reizen naar Indië en Australië worden volbracht in een tempo, dat slakken maakt van de eens zo machtige schepen van b.v. de O.I. Compagnie.

De onzekerheden nemen hand over hand toe, toch zal men het oude niet geheel of zonder meer terzijde kunnen stellen. Men zoekt vernieuwingen, maar die moeten dan wel aansluiten bij het oude.

Mogelijk, zo schijnt men te denken, deugen de kerken niet zo erg veel, maar ergens moet toch een God zijn, er gebeuren nog steeds wonderen en dezen moeten verklaard worden. Wanneer men al niet meer bereid is de verklaringen van de kerken zonder

meer te blijven aanvaarden, zo zal men zelf een verklaring moeten vinden, de oorzaak van de verschijnselen moeten ontdekken.

Het experiment, ook met meer geestelijke zaken, komt steeds meer voor. Mesmer brengt met zijn hypnose vele wonderlijke zaken tot stand. Het menselijke fluïde, dat lange tijd op de achtergrond was gebleven en sedert de heksenvervolgingen niet meer openlijk was gedemonstreerd, komt weer in de aandacht. Het "magnetiseren" begint een belangrijker rol in experiment en zelfs in geneeswijze te spelen.

Mensen proberen contact te krijgen met de onzienlijke wereld en hebben aandacht voor de geesten van de gestorvenen. Bezwoeringen richten zich niet meer voornamelijk op goden en demonen, zoals in de magie van eens. Want juist door de heersende verwarringen en onzekerheden komen steeds meer mensen er toe de geheimen van het leven en de dood na te speuren.

Hierdoor komt ook het spiritisme in het tweede deel van de 19e eeuw meer en meer in aanzien. De fenomenen van het spiritisme worden meer en meer verbreid. Daarnaast wordt de eens zeer geheime kennis van vele soorten loges meer en meer toegankelijk voor buitenstaanders. Al wordt niet alles onthuld, toch kan een ieder, die kan lezen, tot de denkwijzen en stellingen van de geheime groepen toegang krijgen. Maar ook van de grootste geheimen van esoterische en magische groepen wordt veel op schrift vastgelegd, wat eens slechts mondeling aan enkele uitverkorenen werd overgeleverd.

Het is duidelijk, dat in de gisting van een dergelijke tijd de mens gekonfronteerd zal worden met steeds meer verschijnselen, die hij niet kan en wil interpreteren binnen het kader van de reeds bestaande opvattingen.

Toch valt bij het merendeel van de mensen op, dat zij enerzijds alles doen om nieuwe zekerheden te vinden en anderzijds toch ook weer alles doen om de oude orde te herstellen en de oude samenhangen in stand te houden.

Het is een tijd, waarin ook de arbeiders steeds sneller onrustig worden. Zelfs in het tsaristische Rusland ontstaan moeilijkheden met de lagere standen. De z.g. terreur van opstandige groepen, horigen en boeren stamt reeds uit het jaar 1823. Het is bijna zeker, dat de wijze, waarop deze opstandelingen durven reageren, veroorzaakt wordt door de inval van Napoleon. Men heeft voornamelijk heren zien vluchten voor de vijand, hoort, dat Moskou, de hoofdstad, grotendeels is afgebrand en zelfs de onaantastbare tsaar heeft voor de legers van de fransen terug moeten trekken. Steeds meer eenvoudige russen hebben het gevoel dat de overwinning, die men uiteindelijk behaalde, eerder van God en de eenvoudige boeren stamt dan van edelen en generaals.

Bij de beschouwing van al deze ontwikkelingen zijn de volgende punten m.i. van het grootste belang.

- 1 Tradities tellen steeds minder. Hierdoor wordt opportunisme en pragmatisme op elk gebied sterk bevorderd.
- 2 Geloof in zowel burgerlijke als kerkelijke autoriteit wordt in bepaalde kringen wel zeer ernstig geschaad. Zowel burgerlijke als kerkelijke autoriteiten blijken, met al hun beroep op en verzekering van goddelijke bijstand en rechten even aantastbaar als gewone mensen.

3 Er is een toenemende neiging om alles te veranderen en te vernieuwen. Men wil meer, kan meer, terwijl de vaak toch wel erg decadente dictatuur van de adellijke kringen door allerlei omstandigheden steeds minder tot zijn recht komt.

4 De industrialisering eisen arbeiders, maar vooral arbeiders, die zich bepaalde bekwaamheden eigen kunnen maken. Hierdoor wordt het zelfdenken bevorderd en worden steeds meer mensen gekonfronteerd met een wijze van leven, die vergelijking van omstandigheden en verwerping van handelwijzen mogelijk maakt.

Het klasse-onderscheid krijgt een andere betekenis en wordt niet meer beleefd als een door God gewilde en opgelegde toestand, maar wordt eerder gezien als een bestaande situatie, die je alleen zult proberen te handhaven, wanneer je daarvan voordeel hebt, terwijl je de taboes en regels probeert te doorbreken, zodra de toestand voor jou te veel nadelen bergt.

Ook op geestelijk gebied geldt dit. Magie is er natuurlijk altijd wel geweest. Satanisme kunnen wij terugvoeren tot de vroege christenen. Satansverering of Panverering treffen wij in bepaalde streken zelfs aan als overheersende geloofsbeleving tot rond 500 n. chr., wanneer de kerk eindelijk over de macht begint te beschikken om dergelijke gebruiken te vervolgen en zelfs uit te roeien.

De mensen denken minder in termen als: een kontrakt met de duivel sluiten betekent een verrijking van jezelf. Men onderzoekt de chaos en probeert contact op te nemen met de machten van die chaos, maar toch is dit meer een poging om de heerschappij van de kerk en het z.g. licht, dat zoveel onrecht in zich schijnt te dragen, te doorbreken.

Uiterlijk verandert het satanisme mogelijk niet zo veel. Het blijft magie en in vele gevallen hanteert men de offerdiensten, zwarte missen e.d. als werkzame middelen. Het is bekend, dat b.v. in Avignon in deze eeuw verschillende grote kongressen van zwartmagiërs worden gehouden, waarbij zelfs mensenoffers worden gebracht.

Toch verandert er iets. In het verleden was het satanisme alleen een poging om rijkdom en macht te verwerven. Nu is het eerder een hunkeren naar kennis geworden, een zoeken naar het vermogen eigen wereld te manipuleren en zo zich te verzetten tegen de bestaande orde.

De nadruk valt ook hier steeds meer op werkelijke fenomenen, zoals b.v. helderziendheid, men controleert de verkregen resultaten meer en meer en gelooft niet zo snel meer in alles, wat 'n zelfbenoemde toverkool of tovenaars je komt vertellen. Zelfs de satanist gaat meer gedegen en in feite ook meer wetenschappelijk te werk.

De mentaliteit van de mensen doet hen meer en meer openstaan voor oude leringen. De alchemie is b.v. lange tijd eerder een vorm van chemisch pogen geweest. Nu komt vooral de filosofische kant sterker naar voren. In Zwitserland, Duitsland en Frankrijk zien wij de alchemisten meer en meer werken met geestelijke doeleinden. Zelfs in het noorden van Italië zien wij steeds meer alchemisten optreden, die niet naar het geheim van het goudmaken, of het eeuwige leven zoeken, maar eerder pogen de zin van het leven te vinden en de samenhangen van de kosmos te doorgronden.

Het wordt al snel duidelijk, dat hun opvattingen een grote invloed zullen uitoefenen op het denken en werken van praktisch elke esoterische groep of loge.

Van belang is verder, dat de mensen in deze tijd, waarin het verkeer steeds sneller wordt, ook gemakkelijker bepaalde magische praktijken en denkwijzen uit het oosten ontvangen, werkwijzen, die appeleren aan ontevredenen. Het oosters denken krijgt op ontstellende wijze invloed, ook al is het aantal punten, waarop men die leringen geeft, nog niet zo groot als b.v. de yogascholen in uw dagen, waar immers bijna elke plaats wel een dergelijk schooltje bevat, terwijl in het westen oosterse vechttechnieken de voorkeur schijnen te krijgen boven alles.

Toch mag men stellen, dat b.v. mystieke opvattingen en gedachtengangen van de hindoes e.d. overal in het westen doordringen. Het mystieke geloof van het oosten krijgt uit de aard der zaak het eerst vaste voet in groepen, die zich reeds bezighouden met spiritisme, mesmerisme en de studie van dromen en verschijnselen, die de voorlopers vormen van de moderne psychologie.

De aandacht voor "geesten" neemt ook overal toe, zelfs indien men geesten niet zonder meer vereenzelvigd met de geesten van overleden mensen, zeker in het begin. Men denkt zelfs niet aan demonen en spoken in vele gevallen, maar richt zijn aandacht op het feit, dat er een macht bestaat, die niet menselijk kenbaar is, niet materieel is en toch bepaalde kenbare effecten kan veroorzaken. Eerst tegen het einde van de 19e eeuw kan men van spiritisme spreken in de nu nog gangbare zin. Dan spelen mediums een grote rol en worden vaak z.g. wonderen door middel van zwendel volbracht, omdat degene, die dergelijke effecten veroorzaakt, of als "medium" daarbij fungeert, kan rekenen op belangrijkheid en vaak zeer grote geldelijke voordelen.

De zwendel was overigens soms kinderlijk eenvoudig. Van een rond 1880 bekend medium, dat vooral klopgeesten opriep, werd bekend, dat het altijd te grote schoenen droeg. Zo was het mogelijk daarin een klein zeepdoosje te bergen. Door met de grote teen hierop te drukken ontstond dan een klikgeluid, dat herinnert aan het geluid, dat de kinderen wel maken met een blikken kikkertje, waaronder een stukje veermetaal is bevestigd.

Zeker is niet alles, wat in die dagen als wonder of werken van de geest wordt gebracht, echt en menige "oosterse" leer wordt uitgedacht door handige westerlingen, die het oosten zelfs op een plaatje nooit goed hebben gezien. Maar belangrijk is de aandacht, die de mensen opeens voor dit alles op weten te brengen: wanneer een nieuwe leer of denkwijze wordt gebracht, gaan de mensen er op in. Gelukkig wordt hun benadering steeds wetenschappelijker, zodat veel bedrog op de duur toch wel wordt uitgeschakeld.

Opvallend is, dat in Engeland reeds rond 1870 studies worden gemaakt over de mogelijkheid, dat bezetenheid de oorzaak is voor het optreden van krankzinnigheid bij sommige mensen. Wat niet alleen een vooruitgang in de behandeling ten gevolge heeft, maar vooral ook een geheel nieuwe benadering van geestesziekten tengevolge zal hebben.

Belangrijk zijn een reeks experimenten, die de konklusie wettigen, dat gespletenheid van de persoonlijkheid te wijten kan zijn aan beïnvloeding door normale menselijke geesten. In 1876 verschijnt over dit onderwerp een behoorlijk complex werk, dat in 1912 wordt aangevuld en als een dik herzien werk nog meerdere latere edities zal beleven. Een dokter beschrijft daarin zijn experimenten met deze materie.

Ook de mystieke magie vindt een weerspiegeling, waaraan men vroeger nooit gedacht zou hebben, o.m. in de litteratuur. Als voorbeeld noem ik Lytton Bulwer, maar ook door anderen worden boeken gepubliceerd, waarin men wordt gekonfronteerd met de mens, die inwijding zoekt, de magiër, die werkt en de grenzen van de dood steeds weer weet te overschrijden. Er zijn in deze werken vele malen scènes, die doen denken aan inwijdingsgebruiken, zoals die bij sommige ridderorden en magische orden gebruikt werden.

De magie leeft weer op door het gehele westen. Wonderen zijn geen dingen meer, die alleen van God kunnen komen. Zij zijn in de ogen van velen tot zaken geworden, die door mensen veroorzaakt en geredigeerd kunnen worden. De kerken slaan hard terug, maar de tijden zijn niet rijp meer voor het verbranden van ketters. Tenhoogste kun je proberen deze mensen door de gemeenschap te doen uitwijzen.

Hierbij slaagt men soms wel in zijn opzet, maar dan alleen op het platte land. Wat tengevolge heeft, dat vrijere denkers graviteren naar de steden, de vrijere gemeenschappen, waarin zij zowel als arbeiders of desnoods als gezeten burgers, zichzelf kunnen zijn, in contact komen met vele loges en vele scholen van denken, maar ook nieuwe technieken van geestelijk werken en streven binnen hun bereik zien komen.

Mogelijk vindt u het brutaal, wanneer ik bij dit alles ook de invloeden uit de geest wil betrekken. Toch lijkt mij dit terzake dienende. Zoals u reeds meerdere malen verteld werd, kan een groep als de Witte Broederschap veel doen, maar alleen in geestelijk zin. Staan mensen echter open voor geestelijke invloeden en denken zij minder dogmatisch, dan kun je als geest dergelijke mensen gemakkelijker bereiken.

De Witte Broederschap treft in de 19e eeuw omstandigheden aan, waarin het beïnvloeden van de mens gemakkelijker wordt. Inspiraties flitsen naar de aarde. Zeker, de mens moet die verder uitwerken. Maar er ontstaan nieuwe wetenschappelijke en zelfs esoterische denkwijzen, die niet meer zonder meer uit het oude zijn afgeleid. Integendeel: ondanks alle pre-tenties van oudheid of verklaring, dat dit alleen een logische voortzetting van het oude is, komt men steeds weer tot een geheel nieuwe benadering van geestelijke en stoffelijke waarden, onsluit men voor het menselijk denken en werken geheel nieuwe gebieden.

Wij vinden in de mystiek ook opeens veranderingen van theorie en konstateren, dat denkwijzen worden uitgedragen op een wijze, die tot voor kort niet eens aanvaardbaar of geloofwaardig geweest zou zijn.

Het aantal mensen, die magiër zijn, of dit pretenderen te zijn, neemt sterk toe. Tussen 1800 en 1900 was t.m. 1 op de 5000 Italianen heks of tovenaars volgens eigen zeggen. Men was in feite vaak helderziende, of probeerde medemensen met bezweringen te hulp te komen.

De geheimscholen in dit land en andere landen laat ik mar buiten beschouwing. Wel wil ik er op wijzen, dat vele van die geheimscholen in feite een soort christelijk alchemisme uitstralen.

De mythen van het verleden worden voor de mensen weer belangrijk. Er is een soort hergeboorte van het oude op geestelijk gebied, waardoor de aandacht ook weer valt op Koning Arthur en de tafelronde, de mystieke graal en dergelijke. Overal zijn de mensen vol van wonderen van eens, mits er maar mystiek aan verbonden is en het geheel t.m. de mogelijkheid tot inwijding schijnt te bezitten.

Wij zien, dat het toneel en de kunst nieuwe richtingen in gaan slaan. Overal zoekt de mens ook achter de uiterlijkheden door te dringen. Het fotografisch met fijne streek weergeven van bepaalde tonelen, waarbij ten hoogste de indeling van licht en duister voor belangrijke wijzigingen zorgt, maakt plaats voor andere, schijnbaar grovere technieken en bewuste vertekeningen, die de innerlijke waarden proberen te demonstreren.

Opvallend is, dat de aandacht steeds meer op de verschijnselen van de aldag valt. De 19e eeuw brengt ons vele schilders, die ons doen kijken achter de schermen van het ballet, in een circus, in de uitgaande wereld, maar ook op straat. Wij zien, dat de ellende van mensen meer en meer zo wordt uitgebeeld, dat het resultaat een kritische benadering van de maatschappij betekent en niet alleen maar een erkenning van het demonische in de mens, zoals in de werken van de griek in Spanje blijkt. El Greco.

Alles ademt een nieuwe geest en een nieuw denken. Uit India waait een nieuwe meer westerse benadering van de oude wijsheden over. De theosofie overspoelt een groot deel van het kontinent.

In Engeland, maar ook elders, ontstaan vele nieuwe loges. Hoe groot hun invloed geweest is en nog is, besef je eerst, wanneer je de 20e eeuw binnengaat en ziet, wat bewegingen als b.v. die van Annie Besant bereiken.

Meesters staan op en worden weer verworpen, wijzgeren worden door zoekers naar zekerheid als meester aanbeden. Gelijkzeitig grijpt de mens verder. Hij wil niet alleen vanuit God, maar ook vanuit de mens zoeken naar de werkelijkheid. Er ontstaat een neiging tot een menselijk totaalbeeld te komen, waarin alle menselijk weten en kennen zijn plaats heeft en het mystieke en het bovennatuurlijke wel degelijk een rol spelen, maar dan alleen vanuit de menselijke ervaringswereld. Zo ontstaat b.v. de antroposofie, maar ook een aantal andere groepen.

Mensen duiken in zichzelf. Zij hebben het gevoel, dat je verder moet gaan dan alleen maar de uiterlijke vormen en de openbaarde waarheden.

Er ontstaan mystici, die grote invloed krijgen. Denk maar eens aan mensen als Swedenborg. Hun denken vindt overal response, al gebeurt dit niet altijd even gemakkelijk.

De 19e eeuw is een tijd, waarin je anders wilt denken, anders moet denken, een tijd, die geschikt is om mensen voort te brengen als een Bakoenin, Marx, Engels. Het is een eeuw, waarin elke hervorming en al, wat hervorming pretendeert te zijn, wel ergens welkom is. Het is de tijd, waarin gezien wordt naar de eenvoudige mens en zijn leven, zijn gebeuren.

De literatuur, ook de russische, toont opeens de neiging de hoger standen met rust te laten en daalt af naar het bestaan van eenvoudige mensen, zoals een wees, een koetsier, een boer en zelfs de zwervers en hun leefwijze wordt tot algemeen geprezen werken van schrijvers. Zelfs toont men meer en meer aandacht voor meisjes, die verleid worden door rijkere en dan het slachtoffer worden in een grote stad. Dit is een grote verandering.

Nu kun je stellen, dat deze eeuw een tijd was vol van grootse ontwikkelingen. Maar dat zijn feitelijk meer de gevolgen. Het was vooral een tijd vol onzekerheid, een periode vol verwarringen, waarin een gewoon mens de weg niet meer weet.

Je zou volgens mij dit zo kunnen formuleren: Zekerheden van zowel wetenschap, godsdienst als maatschappelijke samenhang bestaan in deze periode niet werkelijk en alomvattend meer. Zij worden uiterlijk gehandhaafd als een soort scherm, waarachter een ieder zijn behoeven en angsten probeert te verbergen.

De heersende orde is in deze dagen geen werkelijke orde meer. Zij is uiterlijke schijn, waartegen een ieder, die maar even een mogelijkheid ziet, zich zal verzetten.

Heersende machten worden in deze tijd geëerd en erkend, maar voortdurend tracht men naast dit erkende andere machtsverhoudingen te schaffen.

Het is de tijd, waarin vorsten machtelozer worden, parlementen voor het eerst een groter deel van het volk gaan vertegenwoordigen en ambtenaren meer en meer degenen worden, die beslissen, wat een vorst beslissen mag. Een toestand, die ook nu nog wel bestaat, maar dan geldt voor ministerpresidenten. Vorsten behoeven geen beslissingen meer te nemen. Die hebben alleen nog gehoorzaam "ja" te knikken.

Wat bij dit alles niet vergeten mag worden, is het feit, dat de mensen niet alleen maar verklaringen zoeken te vinden, maar ook naarstig zoeken naar middelen om anders te worden. Dit weerkaatst zich in romans, die steeds meer geheimzinnige en mystieke zaken aansnijden, maar ook de eenvoudige mens zelf een oplossing laten vinden, of het nu handelt over een Golem, of - in een latere periode - de magie van het Groene Gezicht, of de inwijding van De Witte Monnik.

Het zoeken naar geheimen is bij vele mensen tot een geheel nieuw innerlijk leven geworden. Toch blijft veel onkontroleerbaar, geloofswaarde eerder dan feit, tot er enkele mensen komen, die zich met de menselijke geest bezig gaan houden in meer concrete zin. Freud is onder hen een van de bekendsten.

Wetenschappelijke denkers proberen door te dringen in de beweegredenen en het innerlijk van de mens. Men gaat het gedrag meer en meer beschouwen als een soort schablone, waarin de afwijkingen niet zozeer door omstandigheden van buitenaf danwel door innerlijke spanningen en veranderingen van de mens veroorzaakt worden.

Dit denken, gepaardgaande met oosterse filosofieën, maakt steeds meer mensen geschikt voor het streven naar innerlijke veranderingen, in de hoop daardoor als vanzelf ook uiterlijk te veranderen.

Mogelijk denkt u, dat dit allang achterhaald is, of denkt u, dat ik in mijn beschouwing te ver vooruitloop op de tijd, die ik bespreek. Maar in het verleden waren bepaalde menselijke

reacties aanwezig, die nu nog een grote rol spelen. Want ook in uw dagen durft een z.g. Rozenkruisersbeweging in vele bladen te annunceren: Onzekerheid, problemen, kunt u niet slagen in het leven? Stel u met ons in verbinding. Wij tonen u de weg, waarop u uw innerlijke gaven en mogelijkheden ten volle leert ontplooien.

Daar dit kennelijk succes heeft, blijkt er in bepaalde opzichten in uw eeuw niet veel veranderd te zijn. Er is altijd weer, ook in de 19e eeuw, een neiging tot polariseren kenbaar. Nu is dit een politiek beladen woord, maar vroeger ging dit vooral t.a.v. levensbeschouwelijkheden zoals: Mogelijk zijn er geesten. Goed, Maar er is toch altijd een God en een demon, daarom mogen wij niet van het geopenbaarde pad afwijken. Met als tegenstelling: er is zoveel meer dan ons ooit geleerd werd, dat het noodzakelijk is alle gezag en wet te verwerpen en een eigen weg te vinden.

Tegen het einde van de 19e eeuw zien wij zelfs gedemonstreerd, dat de z.g. verering van het duister op zich zeker niet zo demonisch en duister behoeft te zijn. De satan is niet alleen maar de verlener van macht, die als loon laagheid eist en grote offers vergt. Hij wordt voor velen eerder een soort beeld van de natuur. De baarlijke duivel krijgt in de praktijk steeds meer van de fluitspelende Pan en de demonen zijn krachten van de natuur, dansende saters, geden van bos en beemd, die levenskracht en levensvreugde uitstralen en gelijktijdig de mens wijsheid schenken.

Heksengroepen ontstaan in deze tijd, vooral in Engeland, maar ook b.v. in Bretagne. Oude erediensten herleven weer. De Mystiek van de Druïden, eens alleen maar een reeks stoffige boekdelen in de bibliotheek van het British Museum, worden uitgewerkt en nieuwe druïden trekken bij het aanbreken van de dag naar heilige plaatsen, plukken de roeden van misletoe en hazelaar en brengen weer symbolische offers aan de zon en de maan.

Het leven met al zijn onrust eist van de mensen nu eenmaal veranderingen. En je kunt die veranderingen ook geestelijk zoeken door buiten alle gangbare zaken om tot een geestelijk groepje te behoren, - of dit nu een groepje spiritisten is, een groep mystici, of een loge. Ook de maçonnerie maakt in deze eeuw een enorme uitbreiding door.

Mogelijk zoek je ook naar meer menselijke groeperingen, die in zich macht kunnen gaan betekenen en zo je positie en mogelijkheden zullen veranderen.

De eerste vakbonden ontstaan reeds rond 1820, ook al noemt men hen nog niet zo. Steeds meer groepen van arbeiders gaan te samen proberen, hun lot te verbeteren. Er wordt vaak op een heel handige wijze zo gewerkt, dat een ieder aan zijn trekken kan komen, zelfs indien dit van andere leden van de groep enige offers vergt.

Om u een enkel voorbeeld te geven: In Wales werden kolen gedolven, die per schip werden afgevoerd. De arbeider wist ongeveer, hoeveel kolen er in voorraad waren. Hij kon er achter komen, hoeveel schepen kwamen laden. Dan kon hij ook overzien, hoeveel werk voor hoeveel mensen er ongeveer aan de mijn zou zijn.

Om snel te kunnen reageren stelde men in een bepaalde plaats

kinderen op in een rij, die voerde tot een punt, waarvanaf men de rede kon zien. De kinderen maakten duidelijk, hoeveel schepen klaar lagen om lading te nemen, hoeveel schepen koers zetten naar de haven. Op grond van deze gegevens maakte een raad van ouderen uit, wie zich aan de poort van de mijn voor werk mocht aanbieden en wie niet. Hierdoor voorkwam men, dat de oudere mijnwerkers alleen in zeer drukke perioden werk zouden vinden. Verder gaf dit systeem de mogelijkheid de mensen, die in moeilijkheden zaten, wat meer werk te bezorgen en zo iets meer te laten verdienen.

Ik geef een enkel voorbeeld. Maar de industrialisatie betekende ook elders een verandering in het arbeidsklimaat. Men maakte geen compleet product meer, maar volbracht slechts een enkele taak. Ook al is er nog geen lopende band, dan toch ontstaat specialisatie. Voor een arbeider betekent dit, dat hij vaak wat meer kan verdienen en eerder tewerk zal worden gesteld. Maar aan de andere kant wordt men daardoor steeds meer van eigen specialisme afhankelijk, want men kan vaak maar één enkel ding goed doen, terwijl men voor de meeste andere werkzaamheden, die wat meer opleveren, niet meer deugt.

Het werk wordt voor de arbeider belangrijker: het bepaalt, of hij redelijk aangenaam zal leven, of mogelijk van de honger zal moeten omkomen, wanneer hij geen beroep doet op de weldadigheid, die ook al de neiging heeft eisen te stellen.

De arbeiders beseffen echter al snel, dat de specialisten ook voor de werkgevers van groot belang zijn. Alleen kun je niet veel bereiken, dat beseffen zij maar al te wel. Daarom trekken zij er te samen op af en bewijzen, dat zelfs tegen geweld de arbeider als deel van een groep niet geheel hulpeloos behoeft te zijn.

In de jaren 1870 begint het pas goed, vooral in Engeland, waar de vakbonden eerder als eenheid leren optreden dan op het vaste land. Men gaat als arbeiders proberen, wat meer te leren. Men probeert zelf te denken en de leringen van kerk en maatschappij alleen onder voorbehoud te aanvaarden. Het socialisme overspoelt Europa, ook al heeft het uiterlijk nog niet al te veel invloed.

Let wel: het gaat hierbij niet om een revolutie, waarbij de arbeiders voor zich naar de macht wensen te grijpen. Dit komt eerst later, maar nu is het vooral een gemeenschappelijk je verzetten tegen willekeur en onrecht. Al snel beseft men, dat dit het beste bereikt kan worden door de grens tussen de verschillende standen zoveel mogelijk te slechten.

De standenmaatschappij heeft in het tweede deel van de 19e eeuw zijn beste tijd eigenlijk al gehad. Steeds meer mensen met een goede of t.m. zeer redelijke opleiding wijden zich met ijver en wetenschappelijke benaderingen, veel fanatisme en soms ook grote geldelijke middelen aan het lot van minderheden. Ook aan de arbeiders.

Dit vormt alweer een geestelijk klimaat, waarin een denken, dat afwijkt van de norm opgang zal maken. Men komt zelfs tot een ontkennen van het bestaan van God. Men probeert de mensen duidelijk te maken, hoezeer kerken een bedrog zijn van de weinigen ten opzichte van de massa. En ergens heeft men met dit laatste zelfs wel gelijk. Want de kerken proberen meestal met de heersende macht mee te werken en zijn zo, of zij dit nu

wensen of niet, een sociaal konditionerende invloed, die een verzetloos zich onderwerpen van de velen aan enkelen bevordert.

Toch kan de magische en de sociale mystiek het niet helemaal redden. De 20e eeuw breekt aan, een fantastische periode, waarin spoorwegen de continenten doorkruisen, de techniek meer en meer mogelijk maakt, maar gelijktijdig ook meer en meer de werkelijke meester van de mens begint te worden.

Dan kun je niet meer zonder meer spiritist worden. Het fenomeen alleen is niet genoeg, het moet meer worden, een soort vervangende kerk. Zoals je geen theosoof wordt, omdat je op een bepaalde wijze denkt, maar ook, omdat je je zo afscheidt van de anderen, een eigen milieu vormt, een eigen leefwijze vindt.

Ik mag hierbij wel even opmerken, dat de theosofie reeds vroeg zeer veel doet en bijdraagt tot de emancipatie van de vrouw. De meeste mensen zullen dit over het hoofd zien, maar bij nader onderzoek zult u de waarheid niet over het hoofd kunnen zien. Mogelijk is de oorzaak van deze toen nog zeer opvallende benadering te danken aan het feit, dat de stichteresse van deze groep een dame was, die ook haar op de tanden had.

De gelijkwaardigheid van alle mensen en zelfs van de sexen begint meer en meer opgang te maken. Voor velen betekent dit, dat zij met alle middelen vooral voor deze gelijkheid van allen strijden, zonder overigens, hetgeen zij geestelijk en innerlijk gevonden hebben, daarvoor terzijde te stellen.

Juist in deze tijd zien wij b.v. vrouwelogs ook bij de maçonnerie sterk in aantal toenemen en er ontstaat reeds een klein aantal gemengde loges. Christelijke groepen blijken opeens ook geneigd tot het vormen van loges. Om een bekende groep, die in deze tijd tot aanzien komt in de Usa te noemen: The Knights of Columbus.

Dergelijke groepen behoren wel tot een bepaald geloof, maar grijpen gelijktijdig door rituelen en mystiek verder, dan eigen geloof en kerk in het openbaar ooit deden en proberen een wereld voor zich te scheppen, die hen van de rest van de mensheid onderscheiden moet.

Er zullen twee wereldoorlogen moeten volgen in de 20e eeuw voor de neiging jezelf sterk van alle medemensen te isoleren in een eigen wereldje, wat minder wordt. Zelfs dan blijft de openheid, waardoor men deel wil worden van een algemeen menselijke wereld, nog zeer beperkt.

Ik meen hiermede een aardige schets van de algemene ontwikkelingen in de 19e eeuw gegeven te hebben. U bouwde echter bij het stellen van het onderwerp ook bepaalde nevenonderwerpen in, zoals de ontwikkeling van het satanisme. Dit speelt volgens mij in de 18e en 17e eeuw een belangrijker rol dan in de 19e.

Duivelsverering in de 19e eeuw is niet het demonengeloof van eens. Satan is eerder de tegenstander geworden van de alle macht voor zich eisende kerken en de tegenstander van hen, die op gezag van God uitverkoren noemen en eisen, dat allen zich aanbeddend aan hen zullen onderwerpen. Veel wordt satanistisch genoemd, omdat het de rechten van het "godgegeven gezag" ontkent.

De rituelen in de kloosters zijn in de 19e eeuw geen werkelijke aanroeping van de duivel meer, waaruit histerie en bezetenheid zouden kunnen ontstaan. Zij zijn eerder de uiting van een soort vrijdenkerij.

De eredienst voor het duister heeft geen magische bedoelingen meer, maar kan eerder worden gezien als een poging door mystieke beïnvloeding van het eigen ik eindelijk eens te kunnen zien, wat het mystieke licht tot nu toe schijnbaar aan een ieder wilde verhullen.

De wetenschap ligt soms heel dicht bij het satanisme in deze periode. De kringen, die terugkeren tot het heksengeloof, zoeken bovendien een roes. De mens wil nu eenmaal wel eens wat nieuws. In uw tijd is het hasj e.d., waardoor men de werkelijkheid probeert te ontvluchten en in het begin van de 20e eeuw was er het alcoholmisbruik, dat een zelfde rol speelde. In de 19e eeuw vindt de mens echter vaak een roes door het één zijn met anderen, het samenzijn en dromen over alles, wat men zal doen. Maar velen zoeken vooral een roes in een "anders zijn".

De heksen dansen nog steeds. de druïden met hun plechtige spreuken en gezangen gaan nog steeds voort. Zijn zij in wezen anders dan de satanisten? Het feitelijke verschil is maar klein. Want op de keper beschouwd gaat men van een vergelijkbaar en psychisch bezien zelfs gelijk standpunt uit.

Dat, wat bestaat, is niet aanvaardbaar meer, zo zegt men metterdaad. Sta mij overigens toe hier duidelijk te zeggen, dat satanisten het product zijn van een trotse christelijke maatschappij, die een hiërarchische gezagsstructuur steeds weer stelde boven alle menselijkheid.

U vroeg mij ook aandacht te besteden aan de geestelijke veranderingen in deze periode. Ik geef u er enkele: Het christendom ondergaat vele kleine splitsingen. Er komen christelijke mensen, die vechten voor b.v. arbeiders. Er zijn mensen, die het christendom niet meer belijden als een verheerlijkt verlostzijn, maar als een verplichting tegenover de mensheid. Christenen trekken niet meer uit om te strijden voor de macht en heerlijkheid van het geloof, maar gaan eerder naar de slagvelden om anderen te verplegen, die tot dan toe niet bepaald netjes of goed verzorgd werden. Christenen trekken naar de achterbuurten en denken aan de lichamelijke honger van de armen, niet alleen meer aan hun zieleheil.

Loges nemen in sterke mate de tradities van de weldadigheid over, maar wel op een eigen wijze. Wie leest, wat Dickens schrijft over weeshuizen, doet je die zien als pakhuizen voor verlaten kinderen, waarin weldoeners hun behoefte tot machtsuitoefening uitleven. Een loge in Rouaan neemt, in de tijd van Dickens, een 15-tal wezen aan, die men op kosten van de groep een hoger onderricht laat volgen. Degenen, die geschikt zijn, kunnen verder gaan met een wetenschappelijke studie. De vacaties brengen deze wezen door bij de leden van de loge als gast. Studeert een van deze kinderen af, dan wordt onmiddellijk een nieuw kind opgenomen in de groep. Een weldadigheid, die zeker in die dagen toch wel zeer verlicht is. Geen uniformen, geen verplichte dankbaarheid, maar het opleggen van een verplichting: je bent mens, je krijgt je mogelijkheid tot verderkomen, gebruik ze. Werk hard en je zult ook mogen spelen.

Dit is een voorbeeld. Elders zijn dergelijke dingen gebeurd. Dergelijke groepen brengen goede dokters, rechtgeleerden en onderzoekers voort naast degenen, die binnen de normale maatschappij een redelijk gelukkig leven kunnen gaan voeren.

Deze vaak geheel nieuwe benadering van het leven en de taak, die men daarin op zich dient te nemen, benadrukken ook, dat in deze dagen bij velen een geheel nieuw begrip groeit omtrent het menszijn. Zijn, wat je bent, is niet meer vanzelfsprekend, of een genade Gods. Het is iets, wat je zelf voortdurend moet aantonen, maar ook waar zult moeten maken in je relatie met de mensheid.

Er is niet meer voortdurend en alleen sprake van openbaringen van bovenaf. Er is sprake van discussie. Wanneer wij zien, hoe b.v. een Leadbeater zijn stellingen omtrent de uitstralingen van de mens verdedigen moet tegen zijn geloofsgenoten, degenen die behoren tot de zelfde groep als hij en zich weet door te zetten, ontmoeten wij toch wel iets geheel anders, iets wat sterk verschilt van het hogepriesterlijk profetisch gezag, dat overal de boventoon voerde tot in de wetenschap toe.

Bij het bezien van de geestelijke groeperingen in deze periode kom ik niet in de eerste plaats onder de indruk van hun stellingen. Die zijn merendeels zeer oud. Oude griekse denkbeelden duiken steeds weer op, evenals gedachten, die rechtstreeks aan de indische vedden ontleend zijn. Het oosten draagt in deze tijd zeer veel bij aan de geestelijke ontwikkelingen en zelfs de groene magie van Afrika brengt mensen tot filosofieën en onderzoekingen. Zelfs mensen als Böhm zijn daarbij betrokken geweest.

Om een juist beeld van deze eeuw te krijgen is het van belang, dat men beseft, dat de mystiek, de loge's zelf ook, veranderen. Er is niet alleen een kennis meer, waardoor men zich verheven acht boven anderen. Er is vooral ook een broederschap, die haar betekenis ook in eigen ogen voornamelijk ontleent, aan hetgeen zij buiten eigen gemeenschap voor de mensen kan betekenen.

Ik heb het gevoel, dat bepaalde oorlogen, zoals die van 1870 en zelfs de wereldoorlog van 1914, voornamelijk zijn voortgekomen uit een wanhopig verzet van zowel kerk als staat tegen deze nieuwe bevrijding. Want wees eerlijk: 1914 had nooit een oorlog behoeven te worden, wanneer men die niet allerwege gewenst had. De moord op Ferdinand was alleen maar een aanleiding, niet de oorzaak. De kans is groot, dat deze moord veroorzaakt werd door anderen dan de anarchisten, die de schuld kregen, zoals de Lusitania door Amerikanen tot zinken zou zijn gebracht om zo een aanleiding te vinden tot ingrijpen in de Europese oorlog.

Zelfs later zien wij, in 1940, dat bepaalde machthebbers de oorlog in feite wensen. om zo eigen gezag te vergroten, waarbij zij te laat beseffen, dat de oorlog te technisch is geworden en het denken van de mensen zoveel vrijer geworden is, dat juist in de beperkingen van die oorlog steeds meer mensen het leven en de waarde van het gezag geheel anders zullen gaan beschouwen.

Indien je een eindkonklusie wilt trekken over de betekenis van deze tijd, is het niet voldoende stil te staan bij de 19e eeuw. De ontwikkelingen van de 19e eeuw kulmineren in de ontwikkelingen na de eerste wereldoorlog. In die tijd neemt overal extremisme toe. Groepsvorming neemt zeer sterk allerwege toe. Opvoeding wordt gebruikt op een wijze, die voordien niet denkbaar was.

Alles bijeen wordt rond 1930 zowel de basis gelegd voor

de wereldoorlog van 1940 als de 19e eeuw afgesloten.

Na de eerste wereldoorlog houdt b.v. het meer persoonlijk werken en onderzoeken in de wetenschap op, dat tot dan de wereld de beste resultaten heeft gebracht en wordt vervangen door teamwork.

In dezelfde periode houden de vernieuwingen op religieus gebied grotendeels op. Het oude stabiliseert zich, zowel in een dogmatisch wordende theosofie, het eveneens dogmatiser optredende spiritisme als in de kerken, de loge's enz.

De vernieuwing is afgelopen. De koortsachtige vernieuwing, dit gedreven en koortsachtig voortdurend veranderen, is ten einde. Nu staan de standpunten weer vast tegenover elkaar en tot op heden is daarin niet veel veranderd.

Er zijn vragen, die van schijnbaar alleen politiek of economisch belang zijn, maar doorwerken op elk gebied van de menselijke samenleving. De moeilijkheden van de kerken zijn direkt verbonden met de moeilijkheden in de economie en de polarisatie op politiek terrein.

De tegenstelling zelfzucht en verantwoordelijkheid tegenover de medemens wordt geboren in de 19e eeuw. Zij beheerst echter grotendeels de ontwikkelingen in uw 20e eeuw, zeker ook dit laatste deel van die eeuw, waarin u nu leeft.

Er is een tijd van stabilisatie geweest. Ik wil ook daaraan enige aandacht wijden, omdat dit, ofschoon verdergaande dan het door u gestelde onderwerp, daarmee onverbrekkelijk verbonden is.

In deze dagen vernieuwen de mensen zich, omdat hun visie op het leven een andere wordt. Ergens zoekt men wederom naar de roes die eens voornamelijk gezocht werd in mesmerisme, koptische, egyptische en andere doges en was dies meer zij.

De oude tovenaars herrijzen, maar noemen zich kruidendokter, pendelaar of zo. Velen bezatten zich aan eigen gelijk, een roes, die de mensen geheel buiten de werkelijkheid schijnt te plaatsen.

Het is moeilijk alles kort te omschrijven, maar zeker is wel, dat in deze laatste periode er een nieuw geestelijk gisingsproces aan de gang is. Indien de 19e eeuw de mensen tot groter mondigheid heeft gebracht en dit in de laatste 20 jaren van de eeuw, zo meen ik, dat hierdoor de mens van heden gekonfronteerd wordt met de noodzaak tot zelfdiscipline te komen. Ik neem aan, dat de mensheid in dit opzicht veel zal leren in de laatste 20 jaren van de lopende eeuw.

De mensen van heden zullen terug moeten keren van hun theoretische benaderingen naar een zeker pragmatisme, dat is reeds nu duidelijk. Maar bovenal zal men zich weer moeten richten op een verwezenlijken van eigen wezen. En dat is nooit mogelijk zonder onderzoek van en erkennig van hetgeen de 19e eeuw op haar culminatiepunt de mensheid bracht. De saamhorigheid, het samen en voor elkaar leven. Een solidariteit in zowel geestelijk als materieel opzicht.

Hebt u commentaar?

Spelen hierbij invloeden een rol?

Kosmische ritmen en invloeden van buiten de aarde en uit de sferen spelen natuurlijk mede een rol. Maar je kunt elke indeling in invloeden zonder meer gebruiken, zonder dat dit van werkelijk belang is. Want hetgeen ik u omschreven heb, is een proces, dat zich b.v. ook in de 15e eeuw heeft afgespeeld.

Ook daar een vernieuwing, een plotselinge verandering, maar evenzeer rond 1100, 700 enz. Het is dus geen uniek gebeuren. Steeds weer zien wij een uiterlijk goed kenbare verandering en vernieuwing. Men is geneigd die als bereiking zonder meer af te doen. Vergeet echter niet, dat die veranderingen nieuwe problemen scheppen, die de mensen daarna langere tijd blijven beheersen en zo de verdere ontwikkelingen regeren.

Steeds weer blijkt, dat de mensheid niet kan stellen nu een oplossing voor de oude problemen gevonden te hebben, maar eerder een nieuw inzicht in het wezen van die problemen wint, waardoor een andere benadering voert tot een nieuwe formulering voor iets, wat in feite nog steeds hetzelfde probleem blijft.

Alles is te herleiden tot de mens zelf, ook al is dit iets, wat men niet graag hoort of beseft.

x Speelt hier de Witte Broederschap een rol?

- Wanneer de mens openstaat hiervoor, kan hij vele inspiraties ontvangen. Hij zal zelfs krachten kunnen ontvangen. Maar hij zal er zelf mee moeten werken. Men kan de broederschap vergelijken in dit verband met een goede oom, die het kind een gulden geeft, omdat het kind op het juiste ogenblik in de buurt is en dan zegt: daarmee kun je nu iets kopen voor b.v. je bouwdoos. Maar hij verbiedt het kind niet zijn bijdrage op te maken aan patates frites.

x Kunt u zeggen, of er in de loge "het grote oosten" een goede groeiomgelegenheid aanwezig is?

- Er zijn naar ik vrees nogal wat remmingen, omdat in vele loge's de mensen bewust of onbewust een politieke en sociale betekenis zien, waarbij men dan de geestelijke werkingen en scholing op de koop toe neemt om relaties te vinden enz.

Kortom: er zijn heel wat broeders, die, op de keper beschouwd, niet naar de loge gaan uit geestelijke beweegredenen, maar om er stoffelijk beter van te worden en zo nu en dan bovendien een gezellig servetje te hebben.

Of het zin heeft om lid te zijn? Dat zal elke mens voor zich uit moeten maken. Wanneer je zoekt naar waardevolle dingen uit het verleden, moet je ook niet bang zijn zo nu en dan in de modder te woelen. Een liefhebber van porselein zal zich niet laten weerhouden van de aankoop van een stuk kostbaar sèvres, omdat het vuil is of in een verkeerde omgeving staat.

In de loge's zit veel wijsheid. In het systeem van de loge's is een uitwisseling van gedachten mogelijk, die voeren kan tot een aanmerkelijke verbreding van je bewustzijn, zelfs iets wat, zo het al geen volledige en echte inwijding is, deze toch sterk benadert.

De mogelijkheden zijn er. Maar of deze weg u ligt, hangt af van uzelf en van hetgeen u zoekt. En dat hangt bovendien indien u mij toestaat dit op te merken, ook sterk af van de loge binnen het grote geheel, waarin u zich het beste thuis kunt gevoelen.

x Is het nodig een loge te hebben om die wijsheid te vinden?

- Je kunt soms kostbare boeken met een inhoud van grote wijsheid op de markt vinden. Maar wanneer je juist nu deze boeken wilt hebben, is het misschien toch wel verstandiger naar een bibliotheek te gaan. Duidelijk?

En daarmee is ons onderwerp naar ik meen voldoende besproken. Na de pauze zal een andere spreker uw onderwerpen verder

voor u behandelen.

Ik dank U voor uw aandacht. Goeden avond.

-0-0-0-0-0-

Goeden avond, vrienden.

Ook in dit tweede deel van de avond kunt u zelf een onderwerp stellen. Laat u dus maar eens horen, wat u wilt.

x Komt de vrijheid bij de mens door intelligentie en inzicht tot stand?

- Een heel mooie vraag, maar ik vrees, dat de zaak omgekeerd ligt: de mens neemt zich veel vrijheden door een gebrek aan inzicht, daar hij niet intelligent genoeg is om te zien, wat hij zich op de hals haalt.

Intelligentie bestaat n.l. niet alleen uit het vermogen gegevens op te nemen, maar houdt ook in, dat men de betekenis daarvan kan doorzien.

Wanneer je de betekenis doorziet van de wereld, waarin je leeft, dan begrijp je, dat je gebonden bent aan bepaalde normen van die wereld.

Maar iemand, die niet intelligent is, gaat gemeenlijk uit van het standpunt: mijn tijd zal het wel duren en ik zal dan wel zien, wat er verder van komt.

Hoe intelligenter je bent, hoe beter je beseft, waarmee je bezig bent. Maar dat betekent ook, dat je door dit besef dan ook minder vrij bent om datgene te doen, wat je zou wensen.

Intelligentie wordt trouwens in uw wereld nog wel eens verkeerd geïnterpreteerd. Sommige mensen denken, dat je intelligent bent, wanneer je maar een hoog i.q. hebt. Dat is niet waar.

Het intelligentie quotient is n.l. niet anders dan een vergelijken van jouw inhoud met de inhoud van degene, die de test ontwikkeld heeft. En iemand, die een dergelijke test ontwikkelt met de verwachting daaruit werkelijk te leren, hoe intelligent anderen zijn, kan zelf nooit waarlijk intelligent zijn.

Iemand, die werkelijk intelligent is, begrijpt dat besef en besefswaarden niet te normeren zijn. Je kunt besef alleen zien in zijn werking. Wat betekent, dat je kunt zeggen: nu reageert iemand heel erg intelligent, maar het volgende ogenblik doet hij dit juist weer niet.

Ik vind iemand erg dom, wanneer hij dank zij zijn hoge i.q. ziet, dat een hond gevaarlijk kan zijn en dan hard weg loopt met als gevolg dat het jolige dier achter hem aan blijft draven tot het een stuk schenkel mee naar huis kan nemen voor de soep.

Wanneer je over werkelijke intelligentie spreekt, moet je toch niet verwachten, dat je daarin vrijheid kunt vinden. Iemand, die niet erg intelligent is, zegt: alles is zoals het is. Waarom zou er dan een god moeten zijn? Ik heb geen god nodig.

Iemand, die werkelijk intelligent is, stelt, dat er voor alles een reden moet zijn. Die stelt: dit alles kan niet zinloos zijn en een mogelijke zin voor dit alles kan ik alleen maar vinden in de wetten, die het heelal regeren. Maar die

wetten vormen een zó sluitend geheel, dat ik hierbij moeilijk aan toeval kan denken. Dus moet er iets zijn, waaruit die wetten voortkomen.

Voor mij is die bron God. Maar wanneer er een God bestaat, moet ik niet alleen rekening houden met de wetten van het heelal, maar tevens met de betekenis van die God voor mijzelf.

Zo kom je tot een beperking van jezelf om die goddelijke wetten, zoals jij die ziet en beleeft, meer waar te maken. Iemand, die gelooft zonder nadenken, is volgens mij dom.

Hij houdt zichzelf voor intelligent, omdat er veel anderen zijn, die net zo dom zijn. Begrijpt iemand echter, dat de onzekerheid en onwetendheid t.a.v. de kosmos, die hij steeds weer beseft, omgezet moet worden in een gedragslijn, die altans voor hemzelf voorlopig bevredigend is, is intelligent en wijs op de koop toe. Maar niet, omdat hij gelooft zoals anderen.

Een ezel is b.v. een zeer intelligent dier. De mens zegt echter gemeenlijk, dat een ezel dom is. En waarom? Omdat het beest te verstandig is om alles te doen, wat de mens van hem vraagt.

Benader je de wereld van de mensen op een dergelijke wijze, zo vraag je je toch wel eens af, wat er van al die veronderstelde menselijke intelligentie in feite overblijft.

Wanneer ik staatslieden zie, die precies steeds die dingen, zeggen, waarmede zij een ieder tegen de haren in strijken, terwijl zij politiek toch reeds in een moeilijke positie verkeren, zo vraag je je onwillekeurig af, of die mannen dan toch nog ergens intelligent zijn. Mogelijk weten die mensen veel, maar volgens mij maken zij van hun kennis dan toch een kennelijk verkeerd gebruik.

Wanneer ik iemand zie, die gestudeerd heeft in de een of andere -ogic, mogelijk in zoveel-ogicën, dat een ander er al lang een allergie van gekregen zou hebben en zo iemand dan zijn mening en geloof als een absolute zekerheid aan anderen op zie leggen, dan vraag ik mij steeds weer af, of die man wel intelligent en eerlijk is.

Want niets is gevaarlijker dan een aan anderen iets als zekerheid voorhouden, terwijl je zelf niet zeker weet, dat die zekerheid inderdaad bestaat. Want op het ogenblik dat blijkt, dat je verkondigingen onjuist, onwaar zijn, zal al het mogelijk waardevolle, dat je bereikte, of hebt willen bereiken, daarmede teniet worden gedaan.

Dus wanneer u meent, dat intelligentie vrijheid betekent voor de mens, ben ik zo vrij de juistheid van een dergelijke stelling te betwijfelen.

Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat ik werkelijk intelligent ben, maar duidt toch aan, dat ik net intelligent genoeg ben om te beseffen dat je stellingen als deze met openheid en een vrijheid tot denken en onderzoeken dient te benaderen. Waarbij de mate van intelligentie uitmaakt, welke benaderingen voor jou niet meer aanvaardbaar zijn, zo je mogelijkheid en vrijheid van benadering toch aanmerkelijk beperkende.

Ik moet hier zeggen, dat het mij gestelde onderwerp mij erg is meegevallen. Ik dacht, dat de mij voorgaande intelligentie u naar mij had verwezen voor een beschouwing over de waarde en betekenis van lichaamsbeweging in deze tijd.

Altans, die onderwerp werd mij als meest waarschijnlijke

taak toegefluisterd, vergezeld van een medelijdende glimlach.

Ik ben dan ook geneigd uw intelligentie nu hoger aan te slaan, ofschoon die vermoedelijk meer voortkomt uit het feit, dat uw wensen in overeenstemming waren met mijn verlangens en mogelijkheden dan om andere redenen.

Ik wil hiermede niet zeggen, dat het andere, nu niet tot behandeling gekomen onderwerp, zo slecht is. Want wat zou een intelligent mens of een intelligente geest daarover al niet kunnen zeggen?

Ik zou stellen de lichaamsbeweging, die de mens in deze dagen in toenemende mate van node schijnt te hebben, spruit voort uit de voortvurende automatisering van de maatschappij, waarbij de mens steeds weer kapitalen besteedt om zelf lichamelijk minder te behoeven doen. Waarop hij veel gaat doen, wat hij anders niet zou behoeven te doen in de hoop toch lichamelijk in een enigszins redelijke konditie te blijven.

Ik twijfel dan ook aan de intelligentie van een automobilist, die gaat trimmen. Ik vraag mij af, of hij niet veel beter wat minder zou kunnen rijden en wat meer zou kunnen lopen.

Maar een intelligent iemand zou hier antwoorden met de vraag, of, gezien het hedendaagse autoverkeer, het voetganger zijn nog wel gevaarloos blijkt in deze dagen. Mogelijk is het vervoer in de blikjes op wielen in de eerste plaats een pogen zichzelf te onttrekken aan de gevaren van het voetganger zijn.

Mogelijk is overigens de automobilist de ridder van deze tijd die zich pantsert om te ontkomen aan de gevaren, die het eenvoudige voetvolk bij voortduring bedreigen...

Nou moe...

Ik wil niet hatelijk worden en vragen, of u dit beschouwt als een intelligente opmerking. Ik gun u hier alle vrijheid. En, sprekende over vrijheid, meen ik, dat juist een intelligent mens beseft, dat vrijheid alleen maar beperkt kan bestaan.

Je kunt niet waarlijk meer vrij worden, wanneer je niet eerst leert bepaalde vrijheden prijs te geven. Want je moet eerst afstand doen van je dromen, voor je leert het mogelijke in de wereld te zien en te doorzien. Dan, je bewegende binnen die besepte mogelijkheden, kun je je nog zo persoonlijk mogelijk blijven uiten ene enige vrijheid behouden.

Kortom, een intelligent mens beseft, dat hij meer vrij zal kunnen zijn, naarmate hij beter beseft, waar hij zichzelf zal moeten beperken.

Ik meen overigens ook niet, dat intelligentie, zoals mensen die waarderen, enig direct verband houdt met bewustwording. Ik heb hele domme mensen gekend - zo zagen hun medemensen hen tenminste- die geestelijk in zeer hoge sferen leefden. Zij konden hun innerlijk beleven alleen niet uiten.

Ik heb echter ook als zeer intelligent beschouwde mensen gezien, volgens een ieder begaafd, wetenschappelijk denkend, eerbiedwaardig zelfs, die nog niet eens de grens van een lichte wereld weten te bereiken.

Bewustwording is iets anders dan intelligentie: Het is een innerlijke openheid. Deze brengt dan vanzelf wel weer contacten en belevingen met zich.

Het is dan niet belangrijk, of je de oorzaak van deze belevingen kunt verklaren, of zelfs maar je beleven begrijpelijk voor anderen weet te formuleren. Het is alleen van belang, dat je

ze bewust ondergaat en je wezen hierdoor verrijkt, zodat je besef van een kosmische werkelijkheid toeneemt.

Ik ben persoonlijk van mening, maar kan mij vergissen, dat bij vele mensen juist de z.g. intelligentie de werkelijke beleving in de weg staat. Deze intelligente mensen kunnen kennelijk te goed beredeneren, wat er is en zou moeten zijn om te kunnen aanvaarden, wat zich in henzelf afspeelt.

Dan, ja, dan is de eindkonklusie toch, geachte vraagsteller: Intelligentie betekent niet meer vrijheid en niet noodzakelijkerwijze meer bewustzijn of bewustwording. Slechts daar, waar intelligentie voert tot een bewuste zelfbeperking in uiting en een groter ontvakelijkheid en openheid t.a.v. de innerlijke wereld, zou het door u gestelde misschien toch nog waar kunnen worden.

Is dit voldoende?

x Kunt u kort het verschil aangeven tussen kennis en wijsheid?

- Een kennis kan natuurlijk iemand zijn, die je in een kroeg vindt. Maar dan getuigt het niet van wijsheid, als je hem meteen mee naar huis neemt.

Wanneer je alle feiten kent en daarmee niets kunt doen, bezit je grote kennis, maar bereik je niets. Wanneer je alles kunt doen, maar niet weet, waarom en hoe, bereik je mogelijk iets.

Maar wanneer je alle feiten kent en dezen kunt omzetten in een hanteerbaar begrip, zo een mogelijkheid scheppende je wereld beter te begrijpen en juist te benaderen, bezit je wijsheid en bereik je de top van het menszijn: kennis, die, gepaardgaande met wijsheid, voert tot werkelijk inzicht.

x Is er verschil tussen intelligentie en intellect?

- Intellect is de naam, die men gebruikt voor een wijze van uiting, die anderen zozeer bevalt, dat zij die zonder meer aanvaarden, ofschoon zij zichzelf zeer intelligent achten. Wat mogelijk wat scherp geformuleerd is. Maar intellect is in feite een bezitten van kennis en inzichten, die door anderen, die zich als intellectuelen beschouwen en dus ook menen, dat zij intelligent zijn - daarover denken zij dan ook verder niet lang na - wordt gezien als juist.

En een intellectueel is iemand, die begrijpt, dat je naar moderne a-tonale muziek moet gaan luisteren, omdat het niet staat, wanneer je alleen naar de zangers zonder naam wilt luisteren.

De mensen verwarren te veel menselijke kennis met feiten. Een groot deel van de menselijke kennis is echter niet feitelijk, maar eerder speculatief. Het merendeel van de kennis, die men op een academie opdoet b.v., berust of op menselijke instellingen of op veronderstellingen. Daar men echter de speculaties als onomstotelijk waar aanvaardt, meet men zijn belangrijkheid aan het aantal feiten en stellingen, dat men ooit geleerd heeft. Opvallend is hierbij, dat degenen, die zich een dergelijke kennis van stellingen en feiten op een enkel terrein hebben verworven, zich bekwaam achten op grond daarvan alleen een gefundeerd oordeel te geven op elk gebied. Wat eerder pleit voor waan dan voor werkelijke intelligentie.

Ik moet echter eindigen en dank u hierbij voor de mij verleende aandacht.

Goeden avond.

(bekort)

d.d. 23 april 1976

-0-0-0-0-0-

- 706 -